

Doc. GA36/CC35/REP/10/tr

RAPOR*

“KEİ Bölgesinde Kültürel İşbirliği: Tecrübeler, Fırsatlar ve Güçlükler”

Raportör: Sn. Volodymyr SKUBENKO (Ukrayna)

** Rapor Metni Kültür, Eğitim ve Sosyal İşler Komisyonunun 15 Eylül 2010 tarihinde Bükreş'te yapılan Otuz Beşinci Toplantısında değerlendirilmiş ve kabul edilmiş ve 3 Kasım 2010'da Trabzon'da yapılan Otuz Altıncı Genel Kurulda kabul edilmiştir.*

I. GİRİŞ

1. İnsanların eskisinden daha hızlı seyahat edebildiği ve bilgi alışverişinde bulunabildiği gitgide küreselleşen bir dünyada insanlar, uluslar ve kültürler arasında gelişen bir bağımlılık söz konusu olmaktadır. Kültürel işbirliği ve alışverişler diyaloga ve güvene dayalı yapıcı, sürdürülebilir ilişkilerin teşvik edilmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Bu etkileşim kültürler arasında iletişimi ve saygıyı beraberinde getirmekte olup kendi değerlerinin daha sağlıklı anlaşılmasına ve basmakalıp düşüncelere olan yatkınlığın azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, kültürel işbirliği, barış ve istikrarı ve aynı zamanda ekonomik ve siyasi ilişkilerin daha iyi olmasını teşvik eder.

2. KEİ Kuruluş Sözleşmesinde vurgulandığı üzere, KEİ üyesi devletler “bir dostluk ve iyi komşuluk ruhu ile hareket ederek ve üye devletler arasında karşılıklı saygı ve güveni, diyalog ve işbirliğini geliştirerek.... , ortak çabalar vasıtasıyla insanların refahının sürekli artırılmasını sağlama” kararlılığindedir.

3. KEİ Parlamenter Asamblesi, kültürel işbirliğinin KEİ'nin amaçlarına ulaşılmasında önemli bir rolü olduğunu kabul ederek kültürel meseleler konusunda sayısız raporlar ve tavsiye kararları benimsemiştir, şöyle ki:

- Kültür, Eğitim, Bilim ve Enformasyon Alanlarında İşbirliği Hakkındaki Karadeniz Anlaşmasının Onaylanması ve Uygulanması (3/1994 sayılı Tavsiye Kararı);
- Karadeniz Havzasının Tarihi Konusunda Ortak Araştırma Programı (4/1994 sayılı Tavsiye Kararı);
- KEİPA Üyesi Ülkelerin Kültürel Mirasının Korunması (6/1994 sayılı Tavsiye Kararı);
- Karadeniz Bölgesinde Kültürel Mirasın Korunması Programının Ana Esasları (18/1996 sayılı Tavsiye Kararı);
- Karadeniz Bölgesinde Gençlik İşbirliği (24/1997 sayılı Tavsiye Kararı);
- Karadeniz Bölgesinde İşbirliğinin Geliştirilmesinde Kitle İletişimin Rolü (47/2000 sayılı Tavsiye Kararı);
- KEİ Bölgesinin Kalkınmasında Kültürün Rolü (70/2003 sayılı Tavsiye Kararı);
- KEİ Üyesi Devletlerin kültürel mirasının korunması ve iyileştirilmesi (80/2004 sayılı Tavsiye Kararı);
- Karadeniz Bölgesinde Kültür Turizmi Alanında İşbirliği (83/2005 sayılı Tavsiye Kararı);
- AB Genişlemesinin Kültürel, Eğitimsel ve Sosyal Yönleri: Karadeniz Bölgesi İçin Sonuçları (86/2005 sayılı Tavsiye Kararı);
- Uluslar Arasında Güveni Tesis Etme Aracı Olarak Kültürler Arası Diyalog (89/2006 sayılı Tavsiye Kararı);
- Küreselleşme Süreci ve Kültürel Çeşitlilik İçin Olası Tehdit (93/2006 sayılı Tavsiye Kararı);

4. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2010 yılını Uluslararası *Kültürlerin Uzlaşması* Yılı olarak ilan etmiştir. Aynı dönemde KEİ Örgütüne ev sahipliği yapan İstanbul, Avrupa Kültür Başkenti olmuştur. Bu bağlamda Kültür, Eğitim ve Sosyal İşler Komisyonu “KEİ Bölgesinde Kültürel İşbirliği: Tecrübeler, Fırsatlar ve Güçlükler” konusunu 35inci Toplantısının ana gündem maddesi olarak ele almayı kararlaştırmıştır. Azerbaycan, Bulgaristan, Yunanistan, Moldova, Romanya ve Türkiye ulusal delegasyonları tarafından bu Rapora katkıda

bulunulmuştur. Ayrıca UNESCO, AB, Avrupa Konseyi ve diğer kuruluşların resmi internet sitelerinden başvuru kaynakları temin edilmiştir.

II. KEİ BÖLGESİNDE KÜLTÜREL İŞBİRLİĞİ

A. İçerik ve ulusal öncelikleri şekillendiren temel unsurlar

5. Üye devletlerin uluslararası kültürel işbirliğine yaklaşımı, tarihleri ve mirasları, jeopolitik konumları ve bölgesel ilişkileri ve aynı zamanda geleneksel politika taahhütleri ve yeni ve güncel önceliklerini etkileyen önemli olaylarla şekil kazanmaktadır. Aşağıdaki temel unsurların dikkate alınması gerekmektedir:

- Üye devletlerin tarihi ve arkeolojik mirası ve bunların korunmasına ve değerlendirilmesine verdikleri önem;
- Tarih boyunca bölge halklarının uzun süre bir arada var olmaları (diğerleri arasında, Osmanlı İmparatorluğu, Rusya İmparatorluğu ve Sovyetler Birliği dönemlerinde) ve bu bağlamda:
 - bir yandan diğer etnik, kültürel ve dini gruplarla ilişkilerin geliştirilmesi ve diğer yandan da ciddi gerilimlerin ve çatışmaların yaratılması;
 - aynı dini geleneği (Rusya ve Güney Doğu Avrupa ülkeleri) ve dili (Türkiye ile Azerbaycan, Moldova ile Romanya) paylaşan üye devletlerin geleneksel kültürel bağları;
- 1990'ların başından günümüze kadar, göç, kültürel güvensizlik ve kimlik ve kültür meselelerinin yeniden sorguya çekilmesi gibi zaten var olan eğilimleri kamçılayan gelişmeler;
- KEİ üyesi devletlerin çoğunun Avrupa yapıları ile bütünleşmeye yönelmesi.

B. İkili İşbirliği

6. KEİ bölgesindeki kültürel işbirliği esasen ikili düzeyde yürütülmektedir. İkili çalışmalar, kültürel işbirliği etkinlikleri için yasal ve bazı durumlarda bütçesel çerçeve sağlayan, kültürel işbirliği konusunda imzalanan hükümetler arası ve kuruluşlar arası anlaşmalar, muhtıralar ve mübadele programları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. İkili işbirliği programları esas olarak görsel sanatlar, tiyatro, dans, geleneksel sanatlar, edebiyat, üniversiteler arası işbirliği, arkeoloji ve genel olarak kültürel miras alanlarındaki etkinlikleri içermektedir. Bölgede var olan köklü bir gelenek de, genelde karşılıklı mahiyeti olan, belirli bir ülkeye adanmış kültürel yıllardır: Ukrayna'daki Gürcistan Yılı (2005), Bulgaristan'daki Rusya Yılı (2008) ardından Rusya'daki Bulgaristan Yılı (2009) vb. Aynı anlamda, Ukrayna'daki Sırbistan Günleri (2009), Ukrayna'daki Azerbaycan Günleri (2009) veya İstanbul'daki Tiflis Günleri (2006) gibi kültür günleri ve ayları da mevcuttur.

7. KEİ üyesi devletlerde kültürel işbirliğini destekleyici devlet politikası önlemlerini geliştirmede esas rol oynayanlar dışişleri bakanlıkları ve kültür bakanlıklarıdır. Politika müzakereleri çoğu kez dışişleri bakanlıkları tarafından yürütülürken, bunların uygulanması ve sonuçta ortaya çıkan işlerin idaresi ve geliştirilmesi iki bakanlıktan birinin sorumluluğunda

olabilmektedir. Bazı durumlarda kararlar ve görevler iki bakanlık arasında ve/veya ilgili yürütme organları (örneğin sanat konseyi, ulusal kültür enstitüsü) ile bölüşülmektedir.

8. KEİ Bölgesi genelinde kültürel işbirliğini kapsayan, vakıflar, sivil toplum kuruluşları, kültürel ağlar, üniversiteler, kültür örgütleri ve sanatçılar tarafından başlatılan ve idare edilen bağımsız programlar ve projeler de mevcuttur. Bu girişimler iki ülkenin resmi hükümetler arası anlaşmaları olmadığı durumlardaki boşluğu doldurmaktadır. Bunlar, hükümetlerin kültür politikasını ve kültürel diplomasi gündemini yansıtabilmekte veya tamamen bağımsız projeler olabilmektedir.

9. Ulusal kültür enstitüleri veya yurtdışındaki merkezler, ülkelerin kendi dil ve kültürlerini tanıtmakta ve çoğunlukla ev sahibi ülkede eğitim olanakları içermektedir. KEİ üyesi devletler arasında, Belgrad, Bükreş, Sofya, Tiran ve Odessa'daki Yunan Kültür Vakfı, Moskova'daki Bulgaristan Kültür Enstitüsü, İstanbul'daki Romanya Kültür Enstitüsü, Moskova'daki Ermeni Kültür Enstitüsü vb. gibi örnekler mevcuttur. Ulusal kültür enstitüleri, dış ilişkilerle ilgisi olan kapsayıcı politika hedefleri ile Dışişleri bakanlığı ve/veya kültür bakanlığı tarafından finanse edilmektedir.

C. KEİ çerçevesinde kültürel işbirliği

10. KEİ'nin kuruluşunda, Örgütün ağırlıklı ekonomik öncelikleri sebebiyle kültür alanında işbirliğinin geliştirilmesi gerekli görülmemiştir. Bununla birlikte KEİPA, başlangıçtan itibaren, ilgili uzmanlık komisyonunu oluşturarak bir kültürel, eğitimsel ve sosyal işbirliği boyutu geliştirmeye karar vermiştir. Asamble aynı zamanda 1993 yılında imzalanan Kültür, Eğitim, Bilim ve Enformasyon Alanlarında İşbirliği hakkında Karadeniz Anlaşması'nı desteklemiş ve teşvik etmiştir. Kültür, Eğitim ve Sosyal İşler Komisyonu çerçevesinde, kültürler arası diyalog, kültürel miras (kültür mirasına dair bölgesel bir envanterin oluşturulması, müzeler işbirliği), kültür mirası alanında yasal uyum, Karadeniz havzasının tarihi konusunda ortak araştırma programı, gençlik işbirliği vb konularda sayısız öncelikli konular belirlenmiş ve ilgili tavsiye kararları hazırlanmıştır. (Raporun I. Bölümüne bakınız)

11. Kültürel işbirliği faaliyetlerinin daha kapsamlı kalkınma hedefleri ile doğrudan bağlantısına yönelik uluslararası düzeyde artan eğilim KEİ'yi kültürün üye devletlerin hükümetler arası işbirliğine dahil edilmesini düşünmeye sevk etmiştir. Böylece, 2006 yılında Yunanistan Delegasyonunun girişimi ile KEİ Üye Devletleri Dışişleri Bakanları Konseyinin Moskova'da yapılan 15inci Toplantısında aldığı Karar ile KEİ Kültür Çalışma Grubu kurulmuştur. Konsey, Çalışma Grubunun aşağıda belirtilen genel amaçları içeren Görev Tanımını kabul etmiştir:

- KEİ Bölgesi ve dışındaki halklar arasında pozitif bir anlayış geliştirmek ve güven tesis etmek amacıyla kültürler arası diyalogun teşvik edilmesi;
- Eşitlik ruhunun ve ulusal kültürel geleneklere saygının geliştirilmesi;
- Kültürel çeşitliliğin korunması;

- Bağlantıları ve aynı zamanda ortak beşeri değerleri, gelenekleri ve inançları açısından KEİ Bölgesinin kültürel kimliğinin tanıtılması;
- KEİ bölgesindeki kültürel değerlerin korunması;
- Kültürel ve doğal mirasın parçası olarak kabul edilen önemli anıtların ve alanların korunması bilincinin ve özeninin geliştirilmesi;
- Özellikle UNESCO ve Avrupa Konseyi çerçevesinde, ilgili uluslararası sözleşmeler gereğince kültür mirasının korunması alanında KEİ üyesi devletlerin hukuki çerçevesinin uyumlu hale getirilmesinin teşvik edilmesi;
- Yaşam kültürleri (el sanatları), yöreye özgü bilgi, yöresel gelenekler ve anlatımlar, logografik / etnografik unsurlar, mutfak ve diğerleri ile alakalı olarak sanat, edebiyat, müzik, sinema, sporda entelektüel ve sanatsal etkinliğin ve yaratıcı anlatımın korunması ve desteklenmesi;
- KEİ bölgesi dahilinde ve haricinde kültürün turizm faaliyetlerine dahil edilmesi;

12. Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Örgütünün üye devletlerinin kültür bakanları Temmuz 2007'de Sounio'da yapılan birinci toplantılarında aşağıda belirtilen hareket noktalarına ağırlık vererek, hükümetler arası işbirliği, özellikle KEİPA ve Uluslararası Karadeniz Araştırmaları Merkezi olmak üzere KEİ ailesinin ilgili aktörlerinin devreye sokulması ve sivil toplumla etkileşim suretiyle Kültür Çalışma Grubunun kararlaştırılan Görev Tanımında belirlenen önceliklerin uygulanması için bir faaliyet çerçevesinin oluşturulması ile işe başlanmasını kararlaştırdı:

- a) Kültür mirasının ve bunun sahip olduğu değerlerin önemini nazarı itibara alarak dengeli ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi;
- b) Hem maddi hem de gayri maddi kültür mirasının listelenmesi, korunması ve değer takdiri için bölgesel düzeyde müşterek eyleme geçilmesi;
- c) Kültür varlıklarının yasa dışı yollarla ithalini, ihracını ve transferini yasaklamak ve engellemek alanındaki işbirliğinin güçlendirilmesi;
- d) Edebiyat, tiyatro, dans, müzik ve görsel sanatlar gibi çağdaş kültür alanında işbirliği ağlarının oluşturulması ve ortak projelerin geliştirilmesi;
- e) Kültür turizmi alanında ilgili endüstrilerle sinerji yaratılması;
- f) Kültürler arası diyalog, karşılıklı anlayış, iyi komşuluk ilişkileri ve sosyal bütünleşme için araç olarak eski yolların yeniden canlandırılması ve yaratıcı bir şekilde yenilerinin geliştirilmesi;
- g) Ortak projelerin ulusal ve uluslararası kamu ve özel fonlarla finansmanı için gerekli kaynakların belirlenmesi.

13. Kültür alanında KEİ dahilindeki işbirliği çerçevesi hali hazırda, Kültür Çalışma Grubunun bir Ülke-Koordinatörü olarak Gürcistan'ın görev süresini kapsayan 2008-2009 Eylem Planı ile belirlenmektedir. Eylem Planı öncelikli faaliyet alanları arasında şunları belirlemektedir:

- Kültür mirasının korunması, izlenmesi ve envanterinin yapılması
- Kültür turizminin geliştirilmesi
- Milli kültürlerin üye devletler arasında tanıtılması

- UNESCO ve Avrupa Konseyi ile işbirliğinin geliştirilmesi
- Önceki Eylem Planı ile belirlenen önceliklerin uygulanması, örneğin “Çağdaş Kültür Alanında İşbirliği Ağı”, “Kültürel Gezi Programları” ve “Kültürler arası Diyalog”.

14. Çalışma Grubu dört yıllık çalışması sonrasında kültür turizmi alanında işbirliğine yönelik az çok net bir uyum geliştirdi. Bu bağlamda KEİ Kültür ve Turizm alanında İşbirliği Çalışma Gruplarının birinci Ortak Toplantısı 15-16 Haziran 2009 tarihlerinde İstanbul’da KEİ Genel Merkezinde yapıldı. Katılımcılar ilgili üye devletler tarafından sunulan kültürel gezi programları tekliflerini görüştü: “Gül Yolu” (Bulgaristan), “Madeni Para Yolları” (Yunanistan), “Roma İmparatorlarının Kültür Yolu” (Sırbistan), “İpek Yolu” (Türkiye), “İki Denizin Mitleri” (Azerbaycan) ve “Argonotlar Efsanesi” (Gürcistan). Bu tekliflerden bazıları Kültür Çalışma Grubunun 2006-2008 birinci Eylem Planında zaten mevcuttu.

15. Kültür Çalışma Grubu büyük bir şevkle işe başlamasına ve pek çok teklifi gündemine almasına rağmen yıllar geçtikçe güç kaybetti ve projelerin uygulanması konusunda geri kaldı. Bu bağlamda KEİ’nin, bazı önemli projeler belirleyerek ve finansmanlarını kolaylaştırarak üye devletlerin kültürel işbirliğine ilgisini geri kazandırma yollarını ve vasıtalarını gözden geçirmesine yönelik artan bir ihtiyaç söz konusudur. KEİ kültürel alışveriş programlarının geliştirilmesi ve uluslararası forumlarda ortak sergilerin düzenlenmesi üye devletler arasındaki etkileşimi canlandıracak ve bölgenin kültürel kimliğini uluslararası arenada tanıtacaktır.

D. Kültür ve Ekonomik Kriz

16. Küresel ekonomik kriz, farklı derecelerde de olsa tüm KEİ üyesi devletleri etkilemektedir. Genel durgunluk kamu bütçelerinin daraltılmasına yol almış ve kültür sektörü de bundan ilk etkilenenler arasında yer almıştır. Böyle bir ortamda kültürel işbirliği harcamaları da olmasa da olur bir lüks olarak kabul edilivermektedir.

17. Kültür ve kalkınmanın birbirleri ile bağlantılı olduğu ve kültürün refah ve iş üreten sektör olarak oynadığı rol bir kez daha vurgulanmaktadır. 70/2003 sayılı KEİPA Tavsiye Kararında vurgulandığı üzere, “kültür, insan hakları, cinsiyet eşitliği, yoksulluk, çevresel sürdürülebilirlik, sosyal bütünleşme, barış içinde bir arada yaşama ve diğer ilişkili alanlardaki durumu olumlu yönde etkileyen kalkınma başarısına tesir edebilmektedir. Ana iş kaynağı olarak doğrudan ekonomik fayda da sağlar... Toplumlar kültüre yapılan harcamaların bir gider değil bir yatırım olduğu anlayışına sahip olmak zorundadır.”

18. Ayrıca kültür, kamu kuruluşlarının karşılaştığı bir diğer sorun olmaktan uzak olmalıdır. Tam tersine, özel sektörde ortaklıklar geliştirmeye yönelik kültürel girişimler açısından zorunluluktur. Şirketler harcamaları kısıtından şirket sponsorluğunun da azaldığı ve durgunluğun, hayır kurumları ve vakıflar gibi kültür örgütlerinin kolayca ulaşabildiği diğer fon kaynaklarına da darbe vurduğu dikkate alındığında, kültür sektörünün bir sıkıntı zamanında çözümler ve olumlu karşılıklar sunduğunu gösterebilmesi önemlidir.

19. Uygulamada hükümetlerin kültür sektöründeki işletmeleri – hem ticari hem gayri ticari – destekleyecek yeni mevzuat ve teşvikler oluşturmaları gerekecektir. Bu da, kültür sektöründe seçmeli vergi istisnaları imkanı; sponsorluk ve yardım bağışlarının düzenlenmesi; ve ticari olmayan faaliyetleri destekleyebilecek vakıflar oluşturma imkanı gibi, kültür işletmeleri ve örgütleri için yeni finansal ve ekonomik araçlar üzerinde durulmasını gerektirebilir.

20. Sonuç olarak eğitim, kapasite geliştirme ve altyapı yatırımı, kültür sektöründe gittikçe önemli bir rol oynayan yeni teknolojiler bağlamında zaruridir. Bu alanları destekleyen politikalar ve girişimler kültür sektöründeki ticari girişimleri, sanatçıların dolaşımını ve uluslararası ve bölgesel temasları ve işbirliğini daha da teşvik edecektir.

III. ULUSLARARASI ÇERÇEVE VE FAALİYETLER

A. Hukuki çerçeve ve politika altyapısı

21. UNESCO birkaç alanda kültürel işbirliğini destekleyici politika önlemleri sağlayan önemli bir evrensel hukuki çerçeve oluşturmuştur. Bu bağlamda en ilişkili belgelerden bazıları şunlardır:

Kültürel İfade Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Anlaşması, 2005

Anlaşma, kültürlerin gelişmesi ve etkileşmesi için koşullar oluşturarak, kültürlerarasılığını teşvik ederek ve uluslararası işbirliğini güçlendirerek kültürel ifade çeşitliliğini korumayı ve geliştirmeyi amaçlamaktadır. Anlaşma, kültürel çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesi ve sözleşme devletlerinin hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi için yol gösterici ilkeler içermektedir. Anlaşma aynı zamanda uygulanmasını sağlayacak daimi organları da belirlemektedir.

KEİ Üyesi Devletlerden Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Sırbistan ve Ukrayna imza taraflarıdır.

Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi, 2001

Bu Bildirge kültürel çeşitliliğin insanlığın ortak mirası olduğunu kabul ederek kültürel çeşitliliğin insan onurunun ve insan haklarının müdafaasına ve saygınlığına özde bağlılığı olduğunu tekrar doğrulamaktadır.

Sanatçının Statüsü ile ilgili Tavsiye Kararı, 1980

Bu Tavsiye kararı sanatçılar için bir takım haklar belirler ve üye devletleri, sanatçıları ve ifade özgürlüklerini savunmaya ve onlara yardımcı olmaya çağırır. UNESCO tarafından hazırlanan en önemli yasal belgelerden biridir ve hükümlerine uyulması, sanatçıların kültürel dolaşımının onların haklarına saygı göstermesini sağlamak açısından önemli bir ön koşuldur.

Taşınabilir kültür varlıklarının korunması hakkında Tavsiye Kararı, 1978

Bu Tavsiye Kararı taşınabilir kültürel nesnelere zarar, bozulma veya kaybolma riskine karşı korumayı amaçlar. Bu belgenin kapsamında yer alan uzun parça listesi şunları içerir;

arkeolojik keşif ürünleri, eski eserler, tarihi eserlerden elde edilen parçalar, tablolar ve çizimler, antropolojik ve etnolojik önemi olan materyaller, mobilya parçaları, çalgılar ve diğer pek çok kültürel nesnelere.

Kültür Varlıklarının Uluslararası Mübadelesi hakkında Tavsiye Kararı, 1976

Bu Tavsiye Kararı, açıkça kültür varlıklarının UNESCO üyesi devletler arasında dolaşımını teşvik etmeyi amaçladığından kültürel malların sınır ötesi taşınırılığı açısından özellikle önemlidir.

Serbest Bilgi Akışı, Eğitimin Yayılması ve Daha Fazla Kültür Alışverişi İçin Uydu Yayınlarının Kullanılması hakkında Yol Gösterici İlkeler Bildirgesi, 1972

Bu Bildirgeye göre kültür alışverişinin artırılması amaçlı uydu yayınlarının, izleyicilerin veya dinleyicilerin, sanatsal programlar da dahil birbirlerinin sosyal ve kültürel yaşamları hakkındaki programları takip etmesine izin vererek insanlar arasında daha fazla iletişim ve karşılıklı anlayış geliştirmeyi amaçlar.

Kültür Varlıkları Mülkiyetinin Yasadışı Yollarla İthalini, İhracını ve Transferini Yasaklama ve Engelleme hakkında Anlaşma, 1970

Tüm KEİ üyesi devletler imza taraflarıdır.

Uluslararası Kültürel İşbirliği İlkeleri Bildirgesi, 1966

Bu Bildirge uluslararası kültürel işbirliğinin amaçlarının, herkesin bilgiye daha kolay ve çabuk ulaşmasını ve tüm insanlığın sanatlarından yararlanmalarını sağlamak, dünyanın her kesiminde bilim alanında kaydedilen ilerlemeleri paylaşmak ve kültürel yaşamın zenginleştirilmesine katkıda bulunmak olduğunu ifade etmektedir.

Silahlı Çatışma Durumunda Kültür Varlıklarının Korunması hakkında Anlaşma, 1954

Bu Anlaşma silahlı çatışmalar durumunda koruma altındaki kültür varlıklarının özel koruma ile taşınması hususunda özel kurallar öngörmektedir.

Tüm KEİ üyesi devletler imza taraflarıdır.

Eğitim, Bilim ve Kültür Materyallerinin İthalatı hakkında Anlaşma, 1950 ("Floransa Anlaşması"), 1976 "Nairobi Protokolü" ile tadil edilmiş ve tamamlanmıştır,

Floransa'da kabul edilen ve ardından, Nairobi'de kabul edilen bir Protokol ile tadil edilen ve tamamlanan bu Anlaşma kültürel malların ve sanat eserlerinin sınır ötesi dolaşımını kolaylaştıran uluslararası yasal belgeler arasında bir köşe taşı olmuştur.

KEİ üyesi devletler arasındaki imza tarafları şunlardır: Bulgaristan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Rusya ve Sırbistan.

22. Kültürel işbirliği üzerinde etkisi olan diğer önemli evrensel anlaşmalar arasında:

Malların Geçici İthalatı amaçlı ATA Karnesi hakkında Gümrük Anlaşması, 1963

Dünya Gümrük Örgütü (WCO) tarafından kabul edilen, Brüksel Anlaşması olarak da bilinen bir anlaşmadır. Gümrük formalitelerini kolaylaştıran ve malların sınır ötesi serbest

dolaşımına ve gümrük resmi ve vergiler olmaksızın bir gümrük bölgesine geçici kabulüne imkan tanıyan “ATA Sistemi”ni oluşturmuştur. ATA karnesi, uluslararası sergiler düzenleyen ve gösteri sanatları turnesine çıkan sanatçılar ve kültür operatörleri tarafından sanat çalışmalarını, malzeme ve setlerini nakletmek için yaygın olarak kullanılmaktadır. KEİ üyesi devletler arasındaki imza tarafları şunlardır: Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Moldova, Rusya, Sırbistan, Türkiye, Ukrayna.

Fikir ve Sanat Eserlerinin Korunmasına ilişkin Bern Anlaşması, 1886 (en son 1979’da tadil edildi)

Telif hakkı ile ilgili hükümler öngören bu uluslararası anlaşma imza taraflarının diğer imza tarafı ülkelerin eser sahiplerinin eserlerine ait telif hakkını kendi ülkesinin eser sahiplerinin teklif hakkını tanıdığı gibi tanımaması zorunlu kılar. Eser sahibinin ekonomik haklarından bağımsız olarak Anlaşma aynı zamanda eser sahibinin ölümünden sonra 50 yıl süre ile korunmak üzere manevi haklar da sağlar.

Tüm KEİ üyesi devletler imza taraflarıdır.

23. *Bölge düzeyinde, Avrupa Konseyi*, kültürel ve doğal mirasın bütünlük koruması, sürdürülebilir mekansal gelişim, kültürel işbirliği ve kültürel ve doğal mirasın değeri ve sosyal rolü için temel normlar ve standartlar oluşturan uluslararası sözleşmeler, düzenleyici çerçeveler ve uygulama mekanizmaları vasıtasıyla hukuk hakimiyetini teşvik eden eski ve daha kapsayıcı kuruluşur.

24. Avrupa Konseyi’ne üye olsun ya da olmasın Avrupa devletlerinin kültürel işbirliği konusunda ilk taahhütlerini beyan ettikleri önemli belgelerden bir tanesi *Avrupa Kültür Anlaşması (1954)*’dır. Tüm KEİ üyesi devletler imza taraflarıdır.

25. Kültür alanındaki diğer Avrupa Konseyi anlaşmaları şunlardır:

- *Arkeolojik Mirasın Korunmasına ilişkin Avrupa Anlaşması (1969)* Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Rusya imza taraflarıdır.
- *Avrupa’nın Mimari Mirasının Korunmasına İlişkin Anlaşma (1985)*
Arnavutluk dışında tüm KEİ üyesi devletler taraftır.
- *Arkeolojik Mirasın Korunması hakkında Avrupa Anlaşması (1992’de revize edildi)*
Tüm KEİ üye devletleri imza taraflarıdır.
- *Kültür Mirasının Toplum açısından Değeri hakkında Çerçeve Anlaşması (2005)*
Arnavutluk, Ermenistan, Bulgaristan, Moldova, Sırbistan, Ukrayna imza taraflarıdır.

26. *Avrupa Birliği* için kültür, en azından yasal açıdan nispeten yeni bir faaliyet alanıdır: AB’nin bu alandaki faaliyetinin hukuki dayanağı 1993 senesinde *Maastricht Anlaşması* ile ortaya konmuştur. Tarihsel olarak ekonomi ve ticarete yönelik hazırlanan Maastricht Anlaşması AB’nin Avrupa’da kültürü korumak, yaymak ve geliştirmek için kültür alanında gerekli adımları atmasına imkan sağlamıştır.

Avrupa Komisyonu kültüre iki şekilde destek verir:

- Politikalar vasıtasıyla, esasen de kültürel politika ile, fakat aynı zamanda, kültürel boyutu, AB'nin ilgilendiği diğer alanlara örneğin rekabete veya sanayi politikasına yönlendirmek suretiyle;
- ve mali destek suretiyle, esasen de Kültür Programı (2007-2013) aracılığı ile, fakat aynı zamanda, örneğin bölgesel politika çerçevesinde yer alan diğer faaliyetler aracılığı ile.

B. Bölgesel girişimler ve finansman olanakları

27. Avrupa Komisyonu Kültür Programı (2007-2013) Avrupa'daki kültürel işbirliği projelerini desteklemeye yönelik ana dokümandır. Çok yıllık Programın amacı, Avrupa ortak kültür mirasının ön plana çıkarılması için Avrupa dahilinde kültürel işbirliğini teşvik etmek ve desteklemektir. Program, Avrupa vatandaşlığının oluşmasını teşvik etmek amacıyla Avrupa düzeyinde kültürel işbirliğinin geliştirilmesine katkıda bulunan tüm kültür kesimlerine ve her kategoriden kültür operatörlerine finansman olanakları sunar. Program üç spesifik amaca hizmet eder:

- kültür sektöründe çalışan insanların uluslar arası dolaşımının teşvik edilmesi;
- kültür ve sanat eserlerinin ve ürünlerinin uluslar arası dolaşımı için destek;
- kültürler arası diyalogun teşvik edilmesi.

28. Programda yer alan KEİ üyesi devletler, AB üyeleri olarak Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya olup, Sırbistan ve Türkiye aday ülkelerdir. Arnavutluk'un da gelecekte programa dahil olması beklenmektedir.

29. AB'nin Karadeniz Sinerjisi kapsamında yer alan ülkelerle alakalı Karadeniz Havzası Müşterek Eylem Programı 2007-2013 (Karadeniz JOP) Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI) kapsamında bir programdır. Karadeniz JOP'un genel amacı, Karadeniz Sinerjisi ile aynı doğrultuda Karadeniz Havzası bölgelerinin daha güçlü ve daha sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunarak daha güçlü bölgesel ortaklıklar ve işbirliği sağlamaktır. Programın üç spesifik amacı şunlardır: 1. Sınır bölgelerinde ekonomik ve sosyal kalkınmanın teşvik edilmesi; 2. Ortak güçlükleri ele almak için birlikte çalışılması; 3. Yerel, insandan insana işbirliğinin teşvik edilmesi. Projeler daima bir ya da birkaç AB üyesi devletten (Bulgaristan, Yunanistan, Romanya) ve bir ya da birkaç ortak ülkeden (Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova, Rusya, Ukrayna) ve Türkiye'den ortaklar içerecek olan ortaklıklar tarafından müşterek olarak sunulacak ve uygulanacaktır.

Karadeniz JOP'un öncelikleri arasında, Karadeniz Havzası toplulukları içersinde kültürel ağ oluşturmanın ve eğitim alışverişinin teşvik edilmesi suretiyle Havza içersinde bir ortak kültürel çevrenin oluşturulmasına yönelik kültür ve eğitim ağlarının desteklenmesi yer almaktadır.

30. Ermenistan, Azerbaycan, Moldova, Rusya ve Ukrayna'nın üyesi olduğu Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Kültürel İşbirliği Konseyi aracılığı ile üye devletler arasında

kültürel işbirliğinin geliştirilmesini destekler. Konseyin, diğerleri arasında, ana faaliyetleri şunlardır: BDT bünyesindeki kültürel gelişim modellerinin analizi; kültür alanında çok taraflı programların gözden geçirilmesi ve tasarlanması; üye devletler arasında müşterek faaliyetlerin koordinasyonu. BDT'nin Parlamenter boyutu, kültür konusunda sayısız model kanunu, model hukuku ve tavsiye kararlarını titizlikle hazırlayan, Kültür, Enformasyon, Turizm ve Spor Daimi Komitesi aracılığı ile kültürel işbirliği konusunda yasal çerçeve sağlar.

31. Arnavutluk, Bulgaristan, Moldova, Romanya, Sırbistan ve Ukrayna'nın üyesi olduğu Merkezi Avrupa Girişimi (MAG), müzik, edebiyat, gösteri sanatları alanındaki çeşitli projeleri ve aynı zamanda üye ülkeler tarafından teklif edilen eğitim kurslarını ve seminerleri finansal açıdan destekler. Faaliyetleri aynı zamanda kültürler arası diyaloga, kültürel ve dini çeşitliliğin korunmasına, bireylerin ve grupların dolaşımı da dahil olmak üzere sanatsal alanda sınır ötesi işbirliğini desteklemeye de yoğunlaşmaktadır.

32. Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Sırbistan aynı zamanda 2003-2011 Güney Doğu Avrupa Kültürel ve Doğal Miras Bölgesel Programı'na da dahildir. Bu, kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası, rehabilitasyonu ve zenginleştirilmesi alanlarında benzer durumlarla karşı karşıya gelen komşu ülkeler arasında tecrübe alışverişini ve işbirliğini artırmayı amaçlayan, Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu müşterek teknik yardım programıdır. Kentsel ve kırsal yönetime, demokratik ve katılımcı süreçlere ve yaşam koşullarının ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesine özellikle önem verilmektedir.

33. Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna, Avrupa Konseyi'nin sınır ötesi kültürel işbirliğini teşvik etmek amaçlı çok taraflı programı olan Kiev Girişimi Bölgesel Programına dahil olmaktadır. Program beş temaya yoğunlaşmaktadır – miras yönetimi, kültürel politikanın şekillendirilmesi, film, edebiyat, şarap kültürü ve turizm alışverişi. Kiev Girişimi, sınır ötesi işbirliğini teşvik etmek için tasarlanan bir dizi proje aracılığı ile hem şehirlerde hem de kırsal kesimlerde uzmanlık paylaşımını ve yetenek ve becerilerin geliştirilmesini sağlamayı amaçlar. Kiev Girişimi, Avrupa Konseyi, ulusal ve yerel hükümetler ve katılımcı ülkelerdeki özel sektör tarafından ve Avrupa'nın başka yerlerinden hükümetlerin, ortaklıkların, vakıfların ve işletmelerin desteği ile finanse edilmektedir.

IV. SONUÇ TESPİTLERİ

34. Kültür, kişisel gelişim, sosyal bütünleşme, iktisadi büyüme, istihdam yaratma, yenilik ve rekabet gücü açısından önemli bir etmendir. KEİ üyesi devletler arasında kültürel işbirliğinin, karşılıklı anlayışı geliştirmek; halklara ekonomik yararlar sağlamak ve bölge toplumları için bir sürdürülebilirlik yönüne sahip olmak suretiyle, daha geniş işbirliği süreçleri ve bölge halkları üzerinde olumlu etkisi olabilmektedir.

35. KEİ bölgesinin kültürel kimliklerinin ve değerlerinin çeşitliliği, ülkelerin kültürel varlıklarının karşılıklı olarak bilinmesi ve değerlendirilmesi suretiyle siyasi diyalogun artırılması, ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi ve istikrar sağlanması açısından önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

36. Üye devletler bu kültürel potansiyelden yararlanmak için mevcut kaynakları seferber etmeli ve insan sermayelerini maksimuma çıkarmalıdır. Kültürel faaliyetlerde finansman temel bir unsur olduğundan KEİ üyesi devletler aynı zamanda kültür ve ekonomiyi birleştirme sorununu ele almalı ve kamu-özel ortaklıkları oluşturmaya odaklanmalıdır.

37. KEİ ve ilgili kurumları, kültür alanındaki işbirliklerini, bilhassa öncelikleri belirleyerek, müşterek stratejiler ve programlar geliştirerek ve aynı zamanda kültürel işbirliği açısından diğer bölgesel ve uluslararası kurumlar ve sivil toplum ağları ile ortaklık imkanları araştırarak daha da geliştirebilirler.